

DOI: [https://doi.org/10.25140/2411-5215-2023-4\(36\)-325-337](https://doi.org/10.25140/2411-5215-2023-4(36)-325-337)

УДК 336.77:330.567.2

JEL Classification: H31; G21

Ірина Мурашківська

аспірантка кафедри фінансів, банківської справи та страхування
Національний університет «Чернігівська політехніка» (Чернігів, Україна)
E-mail: murira24@gmail.com. **ORCID:** <https://orcid.org/0000-0001-7699-7036>

Андрій Барилко

аспірант кафедри фінансів, банківської справи та страхування
Національний університет «Чернігівська політехніка» (Чернігів, Україна)
E-mail: a.barylko@gmail.com. **ORCID:** <https://orcid.org/0009-0006-3169-5505>

ТЕОРЕТИЧНІ ПОЛОЖЕННЯ ЗДІЙСНЕННЯ БАНКІВСЬКОГО КРЕДИТУВАННЯ ДОМОГОСПОДАРСТВ

У статті розглянуто теоретичні положення здійснення банківського кредитування домогосподарств. На основі розгляду наукових підходів до трактування сутності категорії «кредит» визначено змістовні її ознаки, що дозволило обґрунтувати в подальшому особливості надання банківських позик економічним суб'єктам та конкретизувати основних суб'єктів кредитної системи. Також розглянуто сутність банківського кредитування, що здійснено також на основі аналізу сформованих наукових підходів до трактування змісту цієї дефініції. Це дало можливість визначити сутність дефініції «банківське кредитування домогосподарств» та виокремити її специфічні риси. У статті увага приділена опису ролі домогосподарств у сучасній діяльності банківських установ.

Ключові слова: кредит; банківське кредитування; домогосподарство; кредитна діяльність; банківське кредитування домогосподарств; банківська система; небанківські кредитні установи.

Рис.: 2. Бібл.: 28.

Постановка проблеми. Банківські установи в сучасному економічному житті фактично всіх країн відіграють ключову роль у розвитку їх економік. Ці установи формують умови для кредитування економічних суб'єктів, здійснюють інвестиції в реальний сектор національного господарства, відіграють ключову роль у функціонуванні платіжної системи. Відповідно забезпечення умов для ефективної діяльності комерційних банків є важливою складовою забезпечення економічного розвитку.

Домогосподарства є одними з найбільш важливих економічних суб'єктів в системі національного господарства, оскільки активно беруть участь у всіх основних економічних процесах: виробництві, обміні, споживанні та розподілі. Формуючи попит на товари, послуги, ці суб'єкти господарювання стимулюють розвиток значної кількості галузей та сфер національної економіки. При цьому ключову роль вони відіграють у діяльності банківських установ, які в сучасних реаліях прикладають значні зусилля для забезпечення надання якісних фінансових послуг, особливо у сфері кредитування.

Банківське кредитування домогосподарств є одним із найбільш важливих напрямів діяльності комерційних банків, який фактично активно розвивається в усі часи, оскільки у певній категорії населення завжди існує

потреба у фінансових ресурсах, яких у них тимчасово нема, а в окремих суб'єктів господарювання є в наявності кошти, які їм тимчасово непотрібні і вони згодні їх передати в тимчасове користування іншим економічним суб'єктам. Кредитування домогосподарств є фактично тим видом кредитування, у межах якого історично взагалі зародилися кредитні відносини між позичальниками та позикодавцями. У сучасному світі такі відносини є ускладненими, а система надання кредитних послуг банківськими установами домогосподарствам складно структурованою, багатокомпонентною і відіграє важливу роль як у розвитку банківської системи країни, так і загалом національної економіки. Саме важливість такого виду кредитування та вагома роль домогосподарств у діяльності комерційних банків обумовлюють актуальність проведення нових теоретичних досліджень у цьому напрямку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання розвитку банківського кредитування сьогодні вивчаються значною кількістю науковців у всьому світі. Серед них варто виокремити таких учених: С. Андрос, О. Базилінська, Т. Бесараб, А. Жаворонок, Н. Жукова, М. Забаштанський, Н. Зражевська, А. Іващенко, В. Лагутін, О. Попело, А. Роговий, О. Руда, В. Сидоренко, Г. Шемшученко, В. Яременко та ін.

При цьому саме особливості розвитку банківського кредитування домогосподарств розглядаються в наукових працях М. Дубини, Н. Разгуліної, О. Черниш, О. Шаповал, О. Шишкіної та ін.

Виділення недосліджених частин загальної проблеми. Попри численні дослідження вчених у сфері банківського кредитування домогосподарств, враховуючи сучасні трансформаційні процеси, які відбуваються загалом на ринку фінансових послуг, є потреба в реалізації нових досліджень у цій сфері. Особливо актуальними є питання поглиблення теоретичних положень здійснення зазначеного виду кредитування з урахуванням цифровізації фінансових відносин, макроекономічної нестабільності, які сьогодні спостерігаються у функціонуванні фінансових систем багатьох країн.

Мето статті є поглиблення теоретичних положень здійснення банківського кредитування домогосподарств з урахуванням сучасних тенденцій функціонування ринків фінансових послуг.

Виклад основного матеріалу. Дослідження розпочнемо з конкретизації сутності банківського кредитування домогосподарств з подальшим аналізом специфічних рис формування та трансформації кредитних відносин між кредитними установами та цими економічними суб'єктами.

Кредитні відносини є невід'ємною складовою економічної взаємодії між різними господарюючими суб'єктами й розвиваються упродовж всієї історії людства. Значних трансформацій зазнали і самі кредитні установи, роль яких у первіснообщинному суспільстві здійснювали звичайні лихварі, які надавали позики домогосподарствам, а сьогодні ці установи являють собою багатопрофільні фінансові установи, котрі надають великий спектр своїх послуг значній кількості різних економічних суб'єктів.

Розглянемо більш предметно сутність банківського кредитування домогосподарств та визначимо роль цього виду фінансової послуги у розвитку кредитних, банківських систем та загалом національної економіки.

Кредит є однією з найбільш важливих економічних категорій, яку науковці досліджують вже тривалий час, аналізуючи особливості виникнення кредитних відносин у суспільстві, їхній розвиток, вплив на економічний розвиток. Важливу увагу дослідженню сутності категорії «кредит» у своїх роботах приділили класики економічної науки: А. Сміт, Д. Рікардо, І. Шумпетер, Дж. Кейнс, П. Самуельсон, М. Фрідман та ін.

Представимо декілька наукових підходів до розуміння сутності дефініції «кредит», які сьогодні трапляються в науковій літературі, а саме:

1) кредит – «економічні відносини між суб'єктами ринку, що виникають з приводу перерозподілу вартості на основах поверненості, строковості, платності» [5, с. 394];

2) кредит – «сукупність відносин між кредиторами (юридичними (їх синдикатами) і фізичними особами, державами, економічними союзами), позичальниками (юридичними і фізичними особами (домогосподарствами), державами (групами держав) і посередниками (поручителями (гарантами), кредитними брокерами, кредитними агентами) з приводу акумулювання тимчасово вільних матеріальних і фінансових ресурсів та надання, отримання, використання, коригування умов і повернення позик у товарній, грошовій чи змішаній (грошово-товарній) формах на принципах зворотності, строковості, забезпеченості і платності» [18, с. 27-28];

3) кредит – «цікавий, корисний, потрібний економічний інструмент, який створила людина для покращення її власного життя і життя суспільства [27, с. 92];

4) кредит – «кошти й матеріальні цінності, що надаються кредитором у користування позичальнику на визначений строк та під відсоток» [5, с. 23];

5) кредит – «економічна категорія, яка являє собою сукупність економічних відносин між суб'єктами господарювання з приводу руху вартостей з метою реалізації потреб обох сторін на засадах строковості, зворотності та платності» [22, с. 13].

Таким чином, можна виокремити такі змістовні ознаки кредиту як економічної категорії:

- відображає фінансові відносини між окремими економічними суб'єктами;
- пов'язаний із рухом фінансових ресурсів між суб'єктами;
- є важливим для економічного розвитку суб'єктів господарювання та загалом макроекономічних систем;
- пов'язаний із ризиковістю здійснення кредитних послуг з тимчасового надання коштів у користування окремим суб'єктам господарювання;
- відображає довірчі відносини між економічними суб'єктами;

– участь у кредитних відносинах можуть приймати як спеціалізовані фінансові установи (банки, небанківські кредитні установи), так і окремі суб'єкти господарювання та ін. [6; 15; 16; 21].

Звичайно кредитні відносини в країнах, у яких розвивається ринкова економіка, пронизують усі господарські відносини між економічними суб'єктами. Це пов'язано з об'єктивністю їх виникнення та існування в суспільстві, оскільки, як уже зазначалося, завжди є і попит на позикові ресурси і, відповідно, їх пропозиція. Відповідно кредитні установи, а це не лише банківські установи, відіграють у сучасному розвитку національної економіки важливу роль, стимулюючи та надаючи можливість суб'єктам господарювання розвиватися та покращувати умови власного функціонування. Сукупність таких установ формує загалом кредитну систему країни, модель якої представлена на рис. 1.

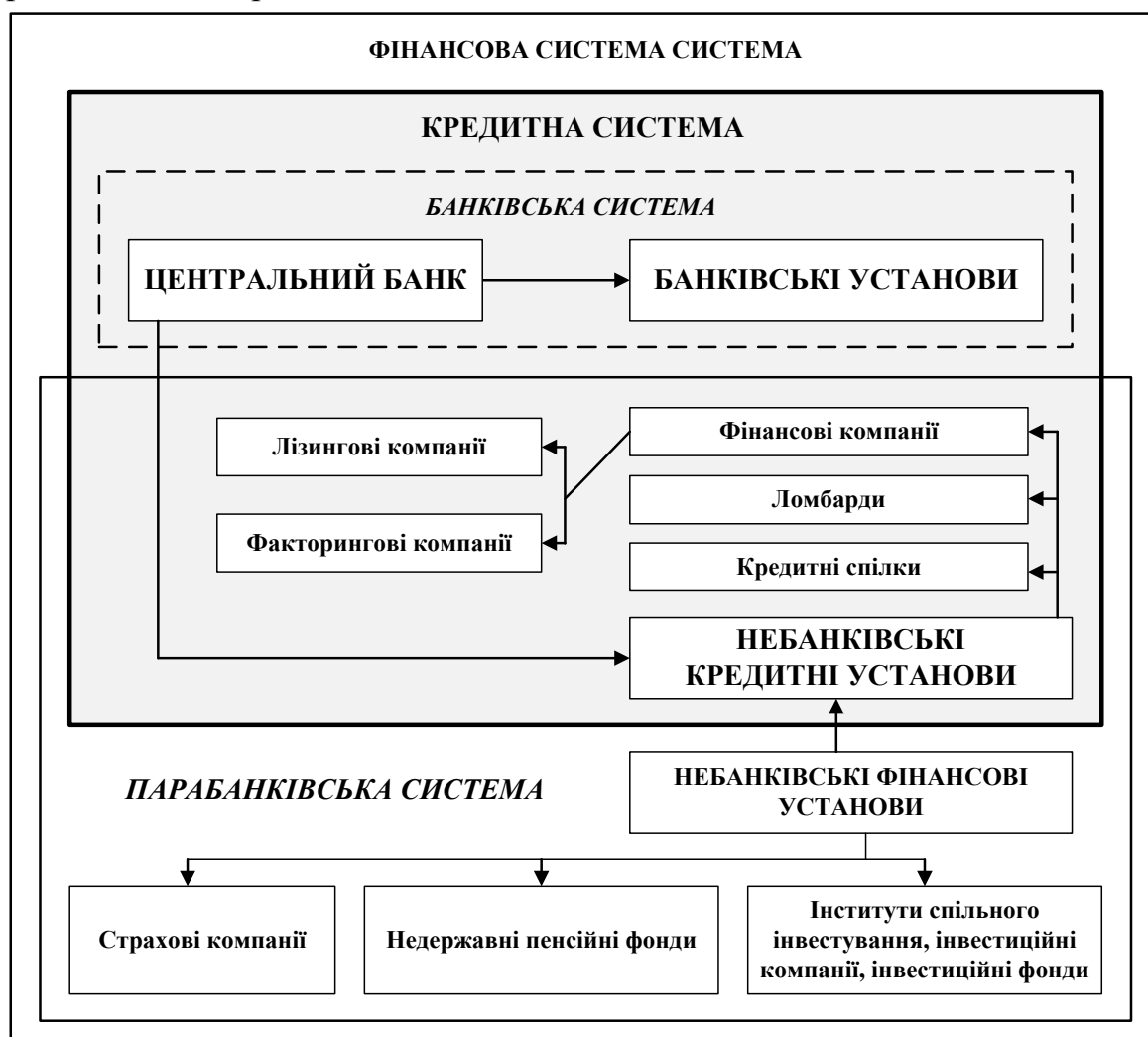

Рис. 1. Схема моделі кредитної системи

Джерело: складено авторами на основі [7; 25; 28; 19].

Проте в межах цієї статті основну увагу фокусуємо на теоретичних положеннях здійснення саме банківського кредитування. Відповідно проаналізуємо сутність цієї дефініції.

Відповідно до Закону України «Про банки та банківську діяльність» банк – юридична особа, яка на підставі банківської ліцензії має виключне право надавати банківські послуги [14].

Таким чином логічно допустити, що банківське кредитування – це позики, які видаються банківськими установами економічним суб'єктам. Проте для більш поглибленого наукового обґрунтування сутності цього виду кредитування проаналізуємо наявні підходи до його трактування, які зустрічаються в науковій літературі (рис. 2).

Банківське кредитування в сучасних реаліях функціонування фінансових систем розвинутих країн є важливою складовою забезпечення їхнього економічного розвитку. При цьому саме цей вид кредитування досить часто стає тим напрямком діяльності банківських установ, у якому формуються кризові ситуації, які надалі можуть формувати складні економічні кризи світового масштабу. Прикладом такої ситуації є фінансово-економічна криза 2007-2008 рр. Проте об'єктивно без розвитку банківського кредитування забезпечити економічний розвиток країни не можливо. Саме тому центральні банки приділяють значну увагу діяльності комерційних банків, їхній фінансовій стійкості.

Банківські установи в сучасному світі надають досить значний спектр кредитних послуг основним типам економічних суб'єктів, а саме: домогосподарствам, суб'єктам підприємницької діяльності, включаючи самі фінансові установи, органам державної влади та місцевого самоврядування. При цьому модель взаємодії з клієнтами в процесі кредитування залежить від стратегії розвитку банківської установи, специфіки її бізнес-моделі. Окремі банківські установи можуть надавати окремі типи позик виключно певному виду клієнтів (іпотечні кредити, фінансування малого та середнього бізнесу і т. ін.). Відповідно внутрішня специфіка економічної діяльності конкретної банківської установи відіграє важливу роль у формуванні її кредитної політики та впроваджуваної моделі надання кредитних послуг. Більша частина комерційних банків у всьому світі надають фінансові послуги домогосподарствам, включаючи і продаж кредитних продуктів [2; 13].

Домогосподарство це один з основних економічних суб'єктів, який відіграє важливу роль у розвитку як фінансової системи країни, так і її національної економіки. Незважаючи на існування у світі значної кількості спеціалізованих банківських установ, які фокусують свою діяльність на інвестиційних операціях, іпотечному бізнесу, домогосподарства у переважній більшості випадків є одними з найбільш активних та цікавих клієнтів для таких установ, враховуючи їхній фінансовий потенціал.

Науковий підхід	Автор, джерело
Банківський кредит – це будь-яке зобов'язання банку надати певну суму грошових коштів, будь-яка гарантія, будь-яке зобов'язання придбати право вимоги боргу, будь-яке продовження строку погашення боргу, яке надано в обмін на зобов'язання позичальника щодо повернення заборгованої суми, а також на зобов'язання на сплату процентів та інших зборів з такої суми	Закон України „Про банки та банківську діяльність” [14]
Банківський кредит – це форма кредиту, за якою грошові кошти надаються в позику банками	Лагутін В. Д. [12]
Банківський кредит є формою реалізації кредитних правовідносин, що реалізується на підставі кредитного договору у відносинах між банком (кредитором) і клієнтом (позичальником) шляхом передачі залучених банком у вклади грошових коштів у власність позичальнику на умовах строковості, платності, повернення, забезпечення і цільового використання	Шемшученко Г. Ю. [23, с. 6]
Банківський кредит – сума тимчасово вільних грошових коштів, яку банк надає з умовою повернення на певний період клієнтам для цільового забезпечення (підтримки) підприємницьких програм або задоволення споживчих потреб	Якименко С.О., Кушнір С.О. [26, с. 11]
Банківський кредит - позиковий капітал банку в грошовій формі, який передається позичальнику у власність на певний термін на умовах, передбачених кредитним договором, основними з яких є забезпеченість, поворотність, терміновість, платність і цільовий характер використання	Рябко Л. Г. [17, с. 14].
Банківський кредит – це форма кредиту, за якою грошові кошти надаються в позику банками. Банківські кредити сприяють появі нових підприємств, збільшенню кількості робочих місць, будівництву об'єктів соціального і культурного призначення, а також за-безпечують економічну стабільність	Андрос С. В. [1, с. 25].
Банківський кредит можна розглядати у вузькому та широкому розуміннях. У широкому розумінні банківський кредит визначають як форму руху позичкового капіталу, в якій посередником виступає комерційний банк. Таке визначення призводить до того, що банк досліджується як у ролі кредитора (здійснення активних операцій), так і в ролі позичальника (здійснення пасивних операцій)... У вузькому розумінні банківський кредит – це форма руху позичкового капіталу між банком як кредитором та іншими економічними суб'єктами як позичальниками	Жукова Н.К., Зражевська Н.В. [10, с. 55]
Банківський кредит - основна форма кредиту, за яким банк на підставі ліцензії надає кошти (позичковий капітал) у тимчасове користування позичальнику шляхом здійснення банківських кредитних операцій на умовах, передбачених чинним законодавством та кредитним договором.	Бессараб Т. В. [3, с. 220]

Рис. 2. Наукові підходи до розгляду сутності «банківського кредитування»
Джерело: складено авторами.

Фактично всі системні комерційні банки, які відіграють важливу роль у функціонуванні банківських систем країн, надають свої послуги домогосподарствам. Розглянемо особливості надання банківськими установами саме кредитних послуг цим економічним суб'єктам.

Загалом домогосподарство – «економічний суб'єкт, який складається з однієї або кількох осіб, які проживають в одному житловому приміщенні, ділять спільний побут, постачають на відповідні ринки різноманітні ресурси та спільно приймають економічні рішення щодо формування своїх доходів і здійснення витрат із метою задоволення власних матеріальних і духовних потреб, тобто спільно здійснюють господарську діяльність та мають спільний бюджет» [4, с. 87].

Відповідно потреба домогосподарств у кредитних ресурсах виникає об'єктивно у зв'язку з виникненням дефіциту власних фінансових ресурсів унаслідок перевищення видатків над доходами у короткостроковій перспективі, або через бажання придбати матеріальні об'єкти, наявних коштів на купівлю яких не вистачає. Фактично ці причини визначають весь спектр банківських продуктів, які пропонуються сьогодні домогосподарствам. Найбільший напрямок складають невеликі позики для громадян, які вони отримують через кредитні картки, короткострокові позики в магазинах на придбання побутової техніки. Довгострокові кредити пов'язані з придбанням нерухомості, купівлею авто та інших дорогих матеріальних цінностей.

Таким чином враховуючи визначений економічний зміст категорій «банківський кредит», «домогосподарство» можна констатувати, що банківське кредитування домогосподарств – процес взаємодії між комерційним банком (кредитором) та домогосподарством (позичальник) з приводу передачу у тимчасове користування позичальнику визначеної у кредитній угоді суми фінансових ресурсів на певні цілі за умови повернення коштів у майбутньому з відсотками за їх користування на основі дотримання таких принципів: строковості, платності, цілеспрямованості, поверненості та забезпеченості.

Варто розуміти, що процес банківського кредитування домогосподарств, незважаючи на його досить зрозумілу суть, все ж є складним видом економічної діяльності, що зумовлено не лише складністю надання кредитної послуги громадянам, але й тим, що в подальшому ці процеси можуть впливати на функціонування окремих макроекономічних систем, включаючи банківську систему, фінансову систему та загалом національну економіку. Відповідно домогосподарства можуть впливати на функціонування окреслених систем навіть того не усвідомлюючи. Особливо роль цих економічних суб'єктів є визначальною в тих країнах, у яких кредитні послуги є найбільш важливим джерелом формування доходів банківських установ, оскільки фондовий ринок не є розвиненим [24].

Таким чином, аналізуючи сутність банківського кредитування домогосподарств та враховуючи складність цього виду економічної діяльності, визначимо змістовні ознаки такого виду кредитування. Серед них виокремимо такі:

- відносини, що виникають у процесі взаємодії між банківськими установами та домогосподарствами з приводу отримання позик;
- відносини, які регламентуються діючими в країні законодавчими нормами;
- виступає джерелом забезпечення поточної діяльності домогосподарств або використовується для досягнення довгострокових цілей;
- є джерелом отримання коштів домогосподарствами для їх подальшого використання, а з іншої сторони є джерелом формування доходів банківських установ;
- належить до групи активних операцій банківських установ, яким об'єктивно притаманний ризик втрати власних фінансових ресурсів;
- у межах цього виду кредитування сьогодні комерційними банками вже розроблені окремі типи кредитування, значна кількість видів банківських кредитних продуктів;
- цей вид кредитування може виконувати соціальну функцію, оскільки банківські установи можуть надавати такі кредити на пільгових умовах, виконувати державні програми щодо видачі тих, або інших видів позик цим економічним суб'єктам (наприклад, надання іпотечних позик певним категоріям домогосподарств);
- цей вид діяльності вимагає ліцензування та може здійснюватися тими банківськими установами, які спроможні забезпечити організацію такої діяльності, виконувати нормативи кредитування економічних суб'єктів та ін. [3, с. 219; 8; 9; 22, с. 16; 11; 20].

Висновки і пропозиції. Отже, у статті розглянуто теоретичні положення здійснення банківськими установами кредитування домогосподарств. В результаті дослідження для обґрунтування сутності цього виду кредитування було проаналізовано сутність окремих економічних категорій. Передусім на основі аналізу сформованих у науковій літературі підходів до обґрунтування сутності категорії «кредит» здійснено конкретизацію змістовних ознак цієї дефініції. Це, у свою чергу, дозволило виокремити основних економічних суб'єктів, які надають послуги кредитування іншим суб'єктам господарювання та визначити їх роль у формуванні кредитної системи країни. Відповідно серед таких установ виокремлено банківські установи та небанківські кредитні установи, конкретизовано їхню роль у функціонуванні банківської та парабанківської систем.

Результати контент-аналізу наукових публікацій, у яких розглядаються теоретичні положення щодо здійснення банківського кредитування домогосподарств дозволили конкретизувати сутність такого виду кредитування та запропонувати розглядати його як процес взаємодії між комерційним банком (кредитором) та домогосподарством (позичальник) з приводу передачу у тимчасове користування позичальнику визначеної у кредитній угоді суми фінансових ресурсів на певні цілі за умови повернення коштів у майбутньому з відсотками за їх користування на основі дотримання таких принципів: строкості, платності, цілеспрямованості, поверненості та забезпеченості.

Аналіз наукових підходів до розгляду сутності дефініції «банківське кредитування домогосподарств» дозволив виокремити і основні змістовні ознаки цього виду кредитування та описати роль саме домогосподарств як економічних суб'єктів у функціонування та розвитку комерційних банків. У результаті також встановлено, що окреслені суб'єкти відіграють важливе місце у системі банківських послуг, а їх кредитування є одним з основних джерел доходів комерційних банків. Також констатовано, що домогосподарства можуть відігравати як позитивну, так і негативну роль у функціонуванні всієї фінансової системи країни, а тому регулювання сфери банківського кредитування домогосподарств є невід'ємною складовою його розвитку.

Список використаних джерел

1. Андрос С. В. Фінансово-кредитні установи як елемент інноваційної інфраструктури / С. В. Андрос // Матеріали міжнародного симпозиуму «Інноваційна політика та законодавство в Європейському Союзі та Україні: формування, досвід, напрямки наближення» (XXIV Київський міжнародний симпозиум з наукознавства та науково-технічного прогнозування), м. Київ, Україна, 2-3 червня 2011 р. – Київ : Фенікс, 2011. – 383 с.
2. Базилінська О. Стратегічне управління кредитним потенціалом банківської установи / О. Базилінська / Проблеми і перспективи економіки та управління. – 2023. – № 3(35). – С. 173–182. DOI: [https://doi.org/10.25140/2411-5215-2023-3\(35\)-173-182](https://doi.org/10.25140/2411-5215-2023-3(35)-173-182).
3. Бессараб Т. В. Проблемні питання визначення поняття «банківський кредит» [Електронний ресурс] / Бессараб Т. В. // Наукові записки. – 2003. – Том 22. Частина II. – С. 217-221. – Режим доступу: <https://ekmair.ukma.edu.ua/server/api/core/bitstreams/817f7d24-de88-49e7-bfb3-4f839eb68c32/content>.
4. Василюга Н. А. Сутність і функції домогосподарства як суб'єкта ринкових відносин / Н. А. Василюга // Державне управління: теорія та практика. – 2016. – № 1. – С. 84-94.
5. Гроші та кредит : навч. посіб. / О. В. Шишкіна, М. В. Дубина. – Чернігів : Видавець Брагинець О. В., 2016. – 692 с.
6. Долінський Л. Б. Фінансові важелі активізації кредитно-інвестиційної діяльності банківських установ в Україні [Електронний ресурс] / Л. Б. Долінський, М. М. Забаштанський // Проблеми і перспективи економіки та управління. – 2019. – № 3(19). – С. 321–329. – Режим доступу: <http://ppeu.stu.cn.ua/article/view/195903>.
7. Дубина М. В. Особливості функціонування кредитної системи та її сучасний розвиток в Україні [Електронний ресурс] / М. В. Дубина, О. І. Гонта, І. А. Пархоменко // Фінансові дослідження. – 2017. – № 2 (3). – Режим доступу: <http://fr.stu.cn.ua>.
8. Дубина М. В. Роль домогосподарств у розвитку ринку фінансових послуг України [Електронний ресурс] / М. В. Дубина, О. В. Попело, Н. І. Холявко // Проблеми і перспективи економіки та управління. – 2022. – № 4 (31). – С. 255-278. – Режим доступу: <http://ppeu.stu.cn.ua/article/view/277134>.
9. Дубина М. В. Теоретичні аспекти функціонування системи банківського іпотечного кредитування фізичних осіб / М. В. Дубина, Н. О. Разгуліна // Проблеми перспективи економіки та управління. – 2018. – № 4 (16). – С. 176-187.
10. Жукова Н. К. Сучасний стан ринку банківських кредитів в Україні [Електронний ресурс] / Н. К. Жукова, Н. В. Зражевська // Економічний часопис-XXI. – 2011. – № 5-6. – С. 54-57. – Режим доступу: <http://dspace.nbu.gov.ua/bitstream/handle/123456789/47663/12-Zhukova.pdf?sequence=1>.
11. Кізіма Т. Домогосподарство як елемент економічної системи: сутність, еволюція та функції в умовах ринку / Т. Кізіма // Вісник ТНЕУ. – 2008. – № 3. – С. 22-36.
12. Лагутін В. Д. Кредитування: теорія і практика : навч. посіб. / Лагутін В. Д. – 3-тє вид. – Київ : Знання, 2002. – 215 с.

13. Попело О. В. Розвиток цифрових інновацій на ринку кредитних послуг України / О. В. Попело, А. В. Тарасенко // *Бізнес Інформ*. – 2023. – № 3. – С. 108–114. DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2023-3-108-114>.

14. Про банки і банківську діяльність [Електронний ресурс] : Закон України від 07.12.2000 № 2121-III. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2121-14>.

15. Роговий А. Теоретичні аспекти обґрунтування сутності кредитної послуги та особливості її надання фінансовими установами / А. Роговий, Ю. Євтушенко // *Проблеми і перспективи економіки та управління*. – 2023. – № 3(35). – С. 141–151. DOI: [https://doi.org/10.25140/2411-5215-2023-3\(35\)-141-151](https://doi.org/10.25140/2411-5215-2023-3(35)-141-151).

16. Руда О. Л. Кредит як підґрунтя взаємовідносин підприємств та комерційних банків [Електронний ресурс] / О. Л. Руда // *Інвестиції: практика та досвід*. – 2018. – № 9. – С. 22-25. – Режим доступу: http://www.investplan.com.ua/pdf/9_2018/6.pdf.

17. Рябко Л. Г. Правове регулювання кредитних відносин по законодавству України: автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.07 «Теорія управління; адміністративне право і процес; фінансове право» / Л. Г. Рябко. – Харків, 2002. – 20 с.

18. Сидоренко В. Кредит: сутність, функції та форми прояву [Електронний ресурс] / Віктор Сидоренко // *Світ фінансів*. – 2009. – № 3(20). – С. 24-33. – Режим доступу: <http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/25853/1/%D0%A1%D0%B8%D0%B4%D0%BE%D1%80%D0%B5%D0%BD%D0%BA%D0%BE%20%D0%92..pdf>.

19. Тарасенко О. О. Формування депозитної поведінки домогосподарств на ринку фінансових послуг України: дис. ... канд. екон. наук: спец. 08.00.08 «Гроші, фінанси і кредит» / ЧНТУ. – Чернігів, 2019. – 248 с.

20. Черниш О. В. Банківські послуги з кредитування фізичних осіб в Україні: проблеми та перспективи розвитку / О. В. Черниш // *Проблеми сучасних трансформацій. Серія: економіка та управління*. – 2022. – № 1(4). DOI: <https://doi.org/10.54929/2786-5738-2022-4-08-01>.

21. Чухно А. А. Інституціонально-інформаційна економіка / А. А. Чухно. – Київ : Знання, 2010. – 387 с.

22. Шаповал О. А. Управління ризиками банківського споживчого кредитування [Електронний ресурс] : дис. ... канд. екон. наук : спеціальність 08.00.08 «Гроші, фінанси і кредит» / О. А. Шаповал. – Київ, 2017. – 261 с. – Режим доступу: <https://knute.edu.ua/file/Mg==/3893253e2a0ad777a599359c3be9f4af.pdf>.

23. Шемшученко Г. Ю. Фінансово-правові аспекти регулювання банківського кредитування : посібник / Г. Ю. Шемшученко. – Київ : Правова єдність, 2008. – 220 с.

24. Шибаєв Н. В. Структура економічної поведінки домогосподарств [Електронний ресурс] / Н. В. Шибаєв, Л. А. Батюк. – Режим доступу: http://www.khntusg.com.ua/files/sbornik/vestnik_127/41.pdf.

25. Шишкіна О. В. Гроші та кредит : навч. посіб. / О. В. Шишкіна, М. В. Дубина. – Чернігів: Видавець Брагінець О.В., 2016. – 692 с.

26. Якименко С. О. Особливості кредитування юридичних осіб регіональними банками на прикладі банків Запорізької області / С. О. Якименко, С. О. Кушнір // *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія Економічні науки*. – 2017. Вип. 27, ч. 3. – С. 98-102. – Режим доступу http://www.ej.kherson.ua/journal/economic_27/3/24.pdf.

27. Яременко В. А. Кредит як потрібний економічний інструмент [Електронний ресурс] / В. А. Яременко, Л. Д. Чалапко (Калник), Д. А. Бабухін // *Науковий вісник НЛТУ України. Серія економічна*. – 2017. – Вип. 27, № 2. – С. 90-93. – Режим доступу: https://nv.nltu.edu.ua/Archive/2017/27_2/21.pdf.

28. The Role of the Credit Services Market in Ensuring Stability of the Banking System / Zhavoronok A., Shchur R., Zhezherun Y., Sadchykova I., Viadrova N., Tyckovska L. // *International Journal of Sustainable Development and Planning*. – 2022. – Vol. 12, No. 6. – Pp. 667-679. DOI: <https://doi.org/10.18280/ijssse.120602>.

References

1. Andros, S.V. (2011). Finansovo-kredytni ustanovy yak element innovatsiinoi infrastruktury [Financial and credit institutions as an element of innovative infrastructure]. *Materialy mizhnarodnoho sympoziumu «Innovatsiina polityka ta zakonodavstvo v Yevropeiskomu Soiuzi ta Ukraini: formuvannia, dosvid, napriamky nablyzhennia» (XXIV Kyivskyi mizhnarodnyi sympozium z naukoznavstva ta nauково-tekhnichno-ho prohnouzuvannia). Materials of the international symposium "Innovation policy and legislation in the European Union and Ukraine: formation, experience, directions of convergence" (XXIV Kyiv International Symposium on of science and scientific and technical forecasting)*. Feniks.
2. Bazilinska, O. (2023). Stratehichne upravlinnia kredytnym potentsialom bankivskoi ustanovy [Strategic management of the credit potential of a banking institution]. *Problemy i perspektyvy ekonomiky ta upravlinnia – Problems and prospects of economics and management*, (3(35)), 173–182. [https://doi.org/10.25140/2411-5215-2023-3\(35\)-173-182](https://doi.org/10.25140/2411-5215-2023-3(35)-173-182).
3. Bessarab, T.V. (2003). Problemni pytannia vyznachennia poniattia «bankivskyi kredyt» [Problematic questions of the definition of the concept of "bank credit"]. *Naukovi zapysky – Scientific notes*, 22(II), 217-221. <https://ekmair.ukma.edu.ua/server/api/core/bitstreams/817f7d24-de88-49e7-bfb3-4f839eb68c32/content>.
4. Vasylyha, N.A. (2016). Sutnist i funktsii domohospodarstva yak subiekta rynkovykh vidnosyn [The essence and functions of the household as a subject of market relations]. *Derzhavne upravlinnia: teoriia ta praktyka – State administration: theory and practice*, (1), 84-94.
5. Shyshkina, O.V., Dubyna, M.V. (2016). *Hroshi ta kredyt [Money and credit]*. Vydavets Brahynets O. V.
6. Dolynskyi, L.B., Zabashtanskyi, M.M. (2019). Finansovi vazheli aktyvizatsii kredytno-investytsiinoi diialnosti bankivskykh ustanov v Ukraini [Financial levers of activation of credit and investment activities of banking institutions in Ukraine]. *Problemy i perspektyvy ekonomiky ta upravlinnia – Problems and prospects of economics and management*, (3(19)), 321–329. <http://ppeu.stu.cn.ua/article/view/195903>.
7. Dubyna, M.V., Honta, O.I., Parkhomenko, I.A. (2017). Osoblyvosti funktsionuvannia kredytnoi systemy ta yii suchasnyi rozvytok v Ukraini [Peculiarities of the functioning of the credit system and its modern development in Ukraine]. *Finansovi doslidzhennia - Financial research*, (2(3)). <http://fr.stu.cn.ua>.
8. Dubyna, M.V., Popelo, O.V., Kholiavko, N.I. (2022). Rol domohospodarstv u rozvytku rynku finansovykh posluh Ukrainy [The role of households in the development of the financial services market of Ukraine]. *Problemy i perspektyvy ekonomiky ta upravlinnia – Problems and prospects of economics and management*, (4(31)), 255-278. <http://ppeu.stu.cn.ua/article/view/277134>.
9. Dubyna, M.V., Razghulina, N.O. (2018). Teoretychni aspekty funktsionuvannia systemy bankivskoho ipotechnoho kredytuvannia fizychnykh osib [Theoretical aspects of the functioning of the system of bank mortgage lending to individuals]. *Problemy i perspektyvy ekonomiky ta upravlinnia – Problems and prospects of economics and management*, (4(16)), 176-187.
10. Zhukova, N.K., Zrazhevska, N.V. (2011). Suchasnyi stan rynku bankivskykh kredytiv v Ukraini [Modern state of the market of bank loans in Ukraine]. *Ekonomichnyi chasopys-XXI – Economic magazine-XXI*, (5-6), 54-57. <http://dspace.nbu.gov.ua/bitstream/handle/123456789/47663/12-Zhukova.pdf?sequence=1>.
11. Kizyma, T. (2008). Domohospodarstvo yak element ekonomichnoi systemy: sutnist, evoliutsiia ta funktsii v umovakh rynku [Household as an element of the economic system: essence, evolution and functions in market conditions]. *Visnyk TNEU – Visnyk TNEU*, (3), 22-36.
12. Lahutin, V.D. (2002). *Kredytuvannia: teoriia i praktyka [Lending: theory and practice]*. (3rd ed). Znannia.

13. Popelo, O.V., Tarasenko, A.V. (2023). Rozvytok tsyfrovyykh innovatsii na rynku kredytnykh posluh Ukrainy [Development of digital innovations in the market of credit services of Ukraine]. *Biznes Inform – Business Inform*, (3), 108–114. <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2023-3-108-114>.

14. Pro banky i bankivsku diialnist [About banks and banking], Law of Ukraine № 2121-III (07.12.2000). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2121-14>.

15. Rohovyi, A., Yevtushenko, Yu. (2023). Teoretychni aspekty obgruntuvannia sutnosti kredytnoi posluhy ta osoblyvosti yii nadannia finansovymy ustanovamy [Theoretical aspects of the justification of the essence of credit service and peculiarities of its provision by financial institutions]. *Problemy i perspektyvy ekonomiky ta upravlinnia – Problems and perspectives of economics and management*, (3(35)), 141–151. [https://doi.org/10.25140/2411-5215-2023-3\(35\)-141-151](https://doi.org/10.25140/2411-5215-2023-3(35)-141-151).

16. Ruda, O.L. (2018). Kredyt yak pidhruntia vzaiemovidnosyn pidpriumstv ta komertsiiynykh bankiv [Credit as the basis of the relationship between enterprises and commercial banks]. *Investytsii: praktyka ta dosvid – Investments: practice and experience*, (9), 22-25. http://www.investplan.com.ua/pdf/9_2018/6.pdf.

17. Riabko, L.H. (2002). *Pravove rehuliuвання kredytnykh vidnosyn po zakonodavstvu Ukrainy [Legal regulation of credit relations according to the legislation of Ukraine]* [PhD dissertation].

18. Sydorenko, V. (2009). Kredyt: sutnist, funktsii ta formy proiavu [Credit: essence, functions and forms of manifestation]. *Svit finansiv – World of Finance*, (3(20)), 24-33. <http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/25853/1/%D0%A1%D0%B8%D0%B4%D0%B E%D1%80%D0%B5%D0%BD%D0%BA%D0%BE%20%D0%92..pdf>.

19. Tarasenko, O.O. (2019). *Formuvannia depozytnoi povedinky domohospodarstv na rynku finansovykh posluh Ukrainy [Formation of deposit behavior of households on the market of financial services of Ukraine]* [PhD dissertation; ChNTU].

20. Chernysh, O.V. (2022). Bankivski posluhy z kredytuvannia fizychnykh osib v Ukraini: problemy ta perspektyvy rozvytku [Banking services for crediting individuals in Ukraine: problems and development prospects]. *Problemy suchasnykh transformatsii. Serii: ekonomika ta upravlinnia – Problems of modern transformations. Series: Economics and Management*, (1(4)). <https://doi.org/10.54929/2786-5738-2022-4-08-01>.

21. Chukhno, A.A. (2010). *Instytutsionalno-informatsiina ekonomika [Institutional and informational economics]*. Znannia.

22. Shapoval, O.A. (2017). *Upravlinnia ryzykamy bankivskoho spozhyvchoho kredytuvannia [Risk management of bank consumer lending]*. <https://knute.edu.ua/file/Mg==/3893253e2a0ad777a599359c3be9f4af.pdf>.

23. Shemshuchenko, H.Yu. (2008). *Finansovo-pravovi aspekty rehuliuвання bankivskoho kredytuvannia [Financial and legal aspects of regulation of bank crediting]*. Pravova yednist.

24. Shybaiev, N.V., Batiuk, L.A. (2021). *Struktura ekonomichnoi povedinky domohospodarstv [Structure of economic behavior of households]*. http://www.khntusg.com.ua/files/sbornik/vestnik_127/41.pdf.

25. Shyshkina, O.V., Dubyna, M.V. (2016). *Hroshi ta kredyt [Money and credit]*. Vydavets Brahynets O.V.

26. Yakymenko, S.O., Kushnir, S.O. (2017). Osoblyvosti kredytuvannia yurydychnykh osib rehionalnymy bankamy na prykladi bankiv Zaporizkoi oblasti [Peculiarities of lending to legal entities by regional banks on the example of banks in the Zaporizhzhia region]. *Naukovyi visnyk Khersonskoho derzhavnogo universytetu. Serii Ekonomichni nauky – Scientific Bulletin of the Kherson State University. Economic sciences series*, 27(3), 98-102 http://www.ej.kherson.ua/journal/economic_27/3/24.pdf.

27. Yaremenko, V. A., Chalapko, (Kalnyk) L.D., Babukhin, D. A. (2017). Kredyt yak potribnyi ekonomichniy instrument [Credit as a necessary economic tool]. *Naukovyi visnyk NLTU Ukrainy. Seriya ekonomichna – Scientific Bulletin of National Technical University of Ukraine. The series is economical*, 27(2), 90-93. https://nv.nltu.edu.ua/Archive/2017/27_2/21.pdf.

28. Zhavoronok, A., Shchur, R., Zhezherun, Y., Sadchykova, I., Viadrova, N., Tychkovska, L. (2022). The Role of the Credit Services Market in Ensuring Stability of the Banking System. *International Journal of Sustainable Development and Planning*, 12(6), 667-679. <https://doi.org/10.18280/ijssse.120602>.

Отримано 17.11.2023

UDC 336.77:330.567.2

Iryna Murashkovska

PhD student of Department of Finance, Banking and Insurance
Chernihiv National University of Technology (Chernihiv, Ukraine).

E-mail: murira24@gmail.com. **ORCID:** <https://orcid.org/0000-0001-7699-7036>

Andriy Barylko

PhD student of Department of Finance, Banking and Insurance
Chernihiv Polytechnic National University (Chernihiv, Ukraine)

E-mail: a.barylko@gmail.com. **ORCID:** <https://orcid.org/0009-0006-3169-5505>

THEORETICAL PROVISIONS OF BANK LENDING TO HOUSEHOLDS

Banking institutions play a key role in the national economy development. These institutions create conditions for lending to economic entities, invest in the real sector of the national economy, and play a key role in the functioning of the payment system.

Bank lending to households is one of the most important areas of the activity of commercial banks, which is actively developing at all times. Household lending is actually the type of lending in which credit relations between borrowers and lenders have historically been born in general. It is the relevance of this types of lending and a significant role of households in the activities of commercial banks that determine the importance of conducting new theoretical research in this direction.

The purpose of the article is to deepen theoretical provisions of bank lending to households, taking into account current trends in the functioning of the financial services market.

As a result of the study, the essence of individual economic categories was analysed to substantiate the essence of bank lending to households. First of all, based on the analysis of the approaches developed in the scientific literatures to substantiate the essence of the category “credit”, the content features of this definition are concretized. This, in turn, made it possible to identify the main economic entities that provide lending services to other business entities that determine their role in the formation of the country’s credit system. Accordingly, banking institutions and non-bank credit institutions are identified among such institutions, and their role in the functioning of the banking and parabank systems is specified.

The essence of bank lending is considered, which is also carried out based on the analysis of existing scientific approaches to the interpretation of the content of this definition. It is proposed to consider bank lending to households as a process of interaction between a commercial bank (lender) and a household (borrower) regarding the transfer to temporary use by the borrower of the number of financial resources specified in the loan agreement for certain purposes, provided that the funds are returned in the future with interest for their use based on the compliance with the following principles: urgency, payment, purposefulness, payback and security.

Keywords: credit; bank lending; household; credit activity; bank lending to households; banking system; non-banking credit institutions.

Fig.: 2. References: 28.